

1. Arnoldi Joh. Conr. diff. de Deo, Mundo et Homine, Gisse 1719.
2. Baumgarteni Sijism. Jac. diff. ad verba Rom: A. V: 4. Hald 1738.
3. Beumleri Marci diff. de libero Nature Tiguri 1797.
4. Gernerii Salam. Theres. de Sacramentis in genere, Wittenbergæ 1596.
5. Hartmanni Joachimi diff. Sirtens Vati-
cinum Simeonis. Rostochij 1744.
6. Heilbronneri phil. diff. proponens
Antitheria Doctrinae petri Apostoli et
Pontificis Romani, Lauingæ 1597.

THESES

DE SACRAMENTIS
IN GENERE,

*De quibus sub præ-
sidio*

SALOMONIS GESNERI,

S. THEOLOGIÆ D. ET PRO-

fessoris in Academia VVitebergensi, die XXV.

Iunii, Anno 1596. in auditorio publi-

co, *σὺν θεῷ*, respon-
debit

M. HERMANNVS VVOLFIVS

Lubecensis.

VVITEBERGÆ

Excusæ typis Simonis Gronenbergij.

M. D. XCVI.

Thesis

DE SACRAMENTIS
IN GENERE

De quibus supra
libro

SALOMONIS GESSNERI
3. THEOLOGIAE ET PRO-

legatoris in Academia Vitebergensi die XXV

mensis Junii Anno 1668 in auditorio publico

composita respon-

M. HERMANNVS WORSTIUS
Imperatoris

VITEBERGA
Excusit Typis Joannis Gleditschij
M. D. CCLXVIII

DISPUTATIO DE SACRAMENTIS
in genere.

Quaestio I.

Qua de re differendum, & quid.

I. THESIS.

Et si Deus homines lapsos omnipotente sua virtute
conuertere & absque adminiculo publici ministe-
rii, Adamum, Heuam, latronem, Paulum ac similes
ad poenitentiam & agnitionem sui trahere potest.
Ier: 31. 18. Gen: 3. 8. Luc: 23. Act. 9. 3.

II.

Tamen cum homo post peccatum carnalis &
stultus in Christo non possit percipere ea, quae sunt Spiritus Dei: non
vult pro sua erga nos *ὀλιανθρωπία* in carneas infirmi cordis tabulas
ferreo stylo & ungue adamantino suam voluntatem imprimere, nec
nimum caligantes animi nostri oculos discooperto diuinæ suæ ma-
iestatis fulgore percellere. *1. Cor: 3. 1. 1 Cor: 2. 14. 1 Tim: 3. 4. 2 Cor:
3. 3. Ier: 17. 1. Theod: dial: primo fol: 7: φανερον μη μονον τους αγιους
ανθρωπους, αλλα και τους αγγελους ου τηνθειαν φυσικω εωρακινου, αλλ
ουφας τινας τη σφωρ δωαμε συμμιξσε, κωθ θεου ρησάμενον τοις πε-
ριπετάσμασι. Lomb: 4. sent: dist. 1. C. Homo, qui ante peccatum sine medio
Deum videbat, per peccatum adeo habet, vt nequaquam diuina queat capere,
nisi humanis exercitatus. Basilius hom: 1. Hex: ψυχωρ διδασκαλειον λο-
γικωρ της θεογνωσιας. ἐσι πωδευτήριον. Bernh: Sermon: 1. de aduentu
Domini.*

III.

Proinde quibusdam quasi velis utitur, quibus diuinæ faciei radios
nobis implicet, seque, suas cœlestes gratias, oculis auribusque nostris
administris, in animos vsque hominum penetret. *Apo: 1 vers: 13. Exod:
33. vers: 22 Ecclesiast. 43. vers: 4 Num: 22.*

IIII.

Eiusmodi vela, tunicæ, plaustra & vehicula duo sunt: verbum
nimirum *ἄκρωτον*, & Sacramenta *ἕρατά*. *Ebr: 6. 19 & 10. vers: 20.
Exod:*

Exod. 28. Ezech: 1. Gen: 3 & 32. Esa: 6. 63. Act: 2. Matth: 28.
vers: 19.

V.

Verbum quidem, quod sit potentia Dei, & ipsius Spiritus Sancti operatio, quodque non absque fructu abeat, magnificas habet promissiones. Rom: 1 vers: 16 Matth: 10. vers: 20. Esa: 55. vers: 10.

VI.

Nunc autem de Sacramentorum, 1 Essentia. 2 Causis. 3 usu. 4 Numero, 5 discrimine, breuiter & γενικῶς differendum est.

Quaestio II.

Nomen unde sit & quid significet.

VII.

Ac primum non obstat, quod in sacris literis Sacramenti nomen ea, qua de nunc agimus, significatione non reperitur. Lutherus contra caelestes Prophetas, parte secunda, irridet Carolostadij Scheker themunah.

VIII.

Cum enim res insit: iure possumus eam nostrae κρείττονος νοήσεως χάριν cum veteri Ecclesia sic nuncupare. 2. Tim: 2, v. 2. & 2 Tim: 1. vers: 13. alia sunt in scriptura λέξι καὶ πρᾶγματι, alia solo πρᾶγματι.

IX.

Est autem Sacramentum vox latina, vel à foro, vbi Sacramento contendebatur, vel à militia, vbi imperatoris & militum fidem Sacramentum astringebat, ad Ecclesiam traducta. Varro lib: 4. de ll: Cic: pro Caelina. Pro Quintio.

X.

Interim non eadem vbique appellationis potestas seruator, sed rebus diuersis κατ' ἀναλογίαν, vel κατὰ τὸ ἀφ' ἐνός, vel κατὰ τὸ πρὸς ἑμ quodammodo conuenientibus ὁμωνύμως adhibetur. ὁμωνύμων diuersae species Aristot: 5. Metaph: 2. 7 Phys: 4. 1. Eth: 6. 5 Eth: 1. Boëtius in Antepredicament:

XI.

Hic ceremoniam & medium nobis notat, quo Deus sua nobis dona ad aeternam salutem pertinentia dispensat, idque visibile.

XII.

Cum enim duo sint eiusmodi instrumenta, idem vtriusque effectus est: Vnde praclare dicitur: Sacramentum esse verbum visibile, & inuisibilis gratiae visibilem formam. August: lib: 19. contra Faust: Mag: cap: 16 & alibi, & Aug: lib. 2 de doct. Christiana, cap: 1. Es: 8. vers: 1

1. Cor. 11. h: 28. v. 19. Ioh: 13 v. 15. Ioh: 5 Scrutamini &c. 2 Tim: 3. Nos habemus firmiorem propheticum sermonem, cui attendatis. Huc pertinet Lutheri explicatio in 8. Esa: Ad legem & testimonium, ubi Enthusiastas gra- uiter perstringit.

Quaestio III.

Quid res.

THESIS XIII.

Accuratiores tamen rei definitio à sacris, literis in Specierum de-
 scriptionibus eiusmodi nobis traditur: Sacramentum est ritus, cere-
 monia, seu actio, diuinitus instituta, in qua cum re corporea visibili
 ab ipso Deo nominata, & vt religiosè tractetur, sancita, Deus ipse prae-
 sentia peculiari adest, vt promissionem de gratuita remissione pecca-
 torum singulis testeretur, datoque pignore confirmet, per corporea me-
 dia in animos hominum se insinuet, fidem in illis excitet, excitatam
 roboret, atque id efficiat, vt singuli sibi promittenti & promissio-
 nem data arrha contestanti assentiri queant. *Exod: 12 vers: 26. & Act: 7
 vers: 8. Διαθήκη Gen: 17. v: 2. Exod: 4. v: 24. Exod: 12. 23. 27. Matth: 3
 ult. 1 Cor: 11. Act: 2. 38. Act: 8. 17. Act: 19. 3. Ps: 3. 27. Rom: 3. 6.
 1. Cor: 12. 13. 17. Ambr: lib: 6 de sacr: cap: 2. interpretans illud 1 Cor:
 12. (Diuisiones donorum sunt, vnus autem Spiritus) vna, operatio, vna
 sanctificatio, etsi quaedam veluti specialia esse videantur, loquitur de Sacra-
 menti utriusq; testamenti.*

Quaestio IV.

Quae sint παρά τὴν οὐσίαν.

XIV.

Hinc facile colligere licet, quænam ad cuiusque Sacramenti essen-
 tiam necessariò requirantur, quæve sint οὐμβεβηκότα, essentiam non
 perficientia. Etsi enim ut salutaris sacerdoti sit administratio, & uten-
 ti perceptio, utriusque fides, sine qua impossibile Deo placere, ne-
 cessaria est, 1 Cor: 9, 27. Marc: 16, 16. Heb: 11. August: tract: in Ioh:
 5, T. 9. Columba Ecclesia respiciat Domini potestatem, nõ exhorreat ministerium
 malorum. Baptisma est tale, qualis est ille, in cuius potestate datur: quid tibi
 faciat minister, ubi bonus est Dominus. Ibid. Iohannes à columba discit, Chri-
 stum & Deum esse autorem baptismi: Ideo dicit: Hic est qui baptizat. Sic ca-
 nimus: der ist alhie der Teuffer.

XV.

Tamen nec, cum adest, essentiae quicquam addit, nec, cum abest, de-

trahit. Deus qui Sacramenta instituit, ea quoque perficit, nihil nomi-
num dignitatem & vitia moratus. Rom. 3. vers. 3. Ps. 51. 6. 2. Tim. 2. vers.
13. Rom. 9. 6. Matth. 11. 27. & 28. 18. Ioh. 3. 35. 1. Cor. 11. 23. Es.
42. 8. Phil. 1. 15. Exod. 4. Exemplum Zephora, cuius circumcisio rata, quamuis
ab indignabunda administratur.

Quaestio V.

Quaerunt ὁμοίωδ' ἢ essentialiam perficientia.

16. Species autem consideranti singulas duo se offerunt, quibus Sa-
cramenti essentia constat, Primum est elementum & ἰσοκρῶς diuinitus
sancitum.

XVII.

Neque illud nudum, quale sensus iudicant; sed peculiaris prae-
sentiae Dei, iuxta modum ἐνώσεως Sacramentalem reuera κεινωδῶς,
quale fides verbo Dei manifesto innitens, statuere debet. Ioh. 13. 5.
Matth. 3. 1. Marc. 1. 7. Luc. 3. 16. Act. 1. 5 & 11. 15 & 19. 4. 1. Cor. 10.
16. Deut. 10. 15. 16. & 30. 6. Ier. 4. 4. Rom. 2. 28. 1. Cor. 14. 25. 2. Cor. 4.
18. Cyrillus in cap. 15. Ioh. citante Philip. Melanch. ad Myconium: An for-
tasse putat, ignotam nobis mysticae benedictionis virtutem esse? Quae cum in no-
bis fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Christum in no-
bis habitare? In eodem libello D. Philippi Vulgarius in Matth. ὁ ἄρα εἶπεν,
τὸ ἐστὶ τὸ σῶμα, σφικτικῶς, ἵνα μὴ νομισῆ τις τὴν ὄψιν εἶναι τὰ φαινόμενα.
Ambr: lib: 1. de Sacramentis cap. 3. Vidisti, quae videre potuisti oculis tui
corporis & humanis conspectibus: non vidisti illa, quae operantur, & non vi-
dentur.

XVIII.

Deinde verbum Dei formam addit, verbum autem non saltem
vniuersale intelligo, de misericordia Dei propter filium promissa, quod
minimè quidem abest, sed peculiare. Lombard. 4. sent: distinct. 3. lit. B.

XIX.

Idque duplex: primum προσαγματικῶς, ritum ordinans & actio-
nem definiens, deinde ἐπαγγελίας, gratiam Dei singulis hominum, in-
diuiduis offerens & applicans. Gen. 17. 14. Exod. 12. 3. Matth. 28. 19.
1. Cor. 11. 24.

XX.

Quo sensu intelligenda regula: Accedat verbum ad elementum,
& sit Sacramentum, & ipsum tanquam visibile verbum. August. hom: 80.
in Ioh. an: & hom. 13.

Quaestio VI.

Prasentiae Dei vindicatio à duabus ψευδοπραγματικῶς.

21. Quando asseritur, Deum visibilibus signis praesto esse, duo ex-
trema vitanda sunt, in quae facilis prolapsio. Primum enim aliqui rebus
ter-

terrenis nimum affixi nullum τὸ ἐν ἑνὸς modum, quàm περιγυαπῶν lo-
 calem volunt intelligere: vnde cauilli, quòd Deus veluti vasculis ac
 plaustris includatur. *Calvinus in institut: art. 16. n. 17. & reliqui sectatores.*
Lutherus, qui id faciant, ostendit in confessione maiori. Zvinglius in Confessi-
one Heluetica, quam exhibuit in Comitijs Augustanis, anno 1530. de qua Phi-
lippus ad Bucerum scripsit, quòd in ea spiritus magis Helueticus, quam Chri-
sti sit expressus, ita loquitur: Sacramenta, tanquam res sensibiles, spiritum non
afferunt: Dux enim vel vehiculum spiritui non est necessarium: ipse enim est
virtus & latitia. XXII.

Alij contrà negata περιγυαπῶν præsentia, ilicò omnem præsenti-
 am tollunt, præter vniuersalem, qua Deus res omnes conseruat.

23. Aiunt enim, Deum quidem vniuersali præsentia, qua rebus omni-
 bus, quoad ὑπόστασις & οὐσίαν conseruandam, adest, etiam signis Sa-
 cramentorum inesse, speciali autem præsentia, quæ est gratiæ & ἐνεργ-
 γείας πνευματικῆς καὶ παλιγενείας, non ipsis signis, sed cordibus seu
 animis hominum tantum inesse, eamque præsentiam symbolis ac typis
 visibilibus confirmare ac ostendere. Qui hodie ita doceant, nemini obscu-
 rum. Eodem pacto Caroloostadius insanuit, de quo videatur Lutheri pars 2. li-
 bri contra cælestes Prophetas: *Iste Spiritus multum gloriatur de studio veri-*
tatis & iustitiæ Dei. Interim tamen id molitur, vt ordinem à Deo sancitum e-
uertat, & contrarium instituat ex propria audacia. Idq; hoc pacto aggreditur.
Primum, quod Deus externè ordinat ad virtutem Spiritus intus percipiend-
dum, bone Deus, quàm petulanter & superbe deridet, & primum vult in Spi-
ritum ipsum intrò irrumperè. Lege ibidem sequentia.

24. Hinc scripturæ sententias, quæ rerum corporearum & αἰσθητῶν cū
 diuinis ἑνώσις apertè euincunt, χετικῶς & τυπικῶς interpretantur, vt
 ἑνώσις non inter res illas & Deum, sed inter hominum mentes & De-
 um sit intelligenda.

25. Nam vt Pezelio placet in tractatu de sacra cœna fol. 203. columba
 ad Iordanem, flatus Christi, flammæ in ore Apostolorum, ventus, di-
 cuntur Spiritus sanctus esse, propter specialem præsentiam gratiæ &
 donorum, quæ pertinent non ad species illas visibiles, sed ad Christum.
 tanquam ad caput, & cæteros sanctos, tanquam membra eius. His da-
 tur Spiritus sanctus, non rebus illis externis. *Matth. 3. 16. Ioh. 20. 22.*
Act. 2. 3 & 1. Hoc si ita simpliciter intelligatur, non impugno, & infra idem
dico: Sed qui hoc scribit, ille ea scribit mente, vt à signis Dei præsentiam pecu-
liarem remoueat, non tantum ἀποτέλεσμα & ἐνεργαία.

26. Hi duo scopuli sic fugiendi sunt orthodoxo veritatis studioso,
 vt statuatur, priorem diuinæ naturæ nullo modo competere: posteri-
 orem Sacramentorum essentiam mutilare, vim detrahere, autoritatem
 &

& dignitatem elidere, ordinem diuinitus sancitum euertere, Deum
detracta nube nudum lippientibus animi nostri oculis aspiciendum,
& sine medijs apprehendendum proponere. *Ier: 23, 24. 3. Reg: 8, 27. 1
Tim: 3, 5. Iob: 3, 35. 1 Cor: 11, 23.*

XXVII.

Nam etsi Deus non ita adest elementis, vt ipsa Dei *παλιγγενεσία* o-
perantis vim peculiarem percipiant, quæ ad solos homines se exerit.
Lutherus contra cælestes prophetas, eodem loco. Postquam Deus Euangelium
suum reuelauit, duobus modis nobiscum agit: primum externe: Deinde inter-
ne. Externe agit nobiscum per vocale verbum Euangelii, & per corporea signa
baptismi, & cænæ Domini. Intus agit nobiscum per spiritum, & fidem, aliâq;
dona. Sed hæc omnia eo modo, vt externa, oporteat præcedere: interna sequantur,
& per externa proueniant. Legantur sequentes demonstrationes ex verbo, *Luc.
16. Tit: 3. Rom: 7.*

XXVIII.

Tamen quia Deus diserto verbo se cum rebus visibilibus unit, &
ad eas quasi alligat, & quia ea intercedente unione Deus per externa
elementa in animis hominum peculiaris præsentia *ἐνέργεια* & *ἀποτέ-
λεσμα* efficit: Ideo duabus istis de causis statuendum est, præsentiam
& coniunctionem Dei non tantum ad animos hominum pertinere,
Sed inter Deum & res visibiles primum, & hac interueniente inter
Deum & animos nostros postea intercedere, adeoque Deum per res
corporeas in animos nostros illabi, & intus operari. *Hic si quis urge-
at, quod præsentia Dei peculiaris non pertineat ad elementa, quia illam non
percipiunt: Queratur, utrum ἐνέργεια Dei aliud sit, quam ipse Deus. Nam si
idē est, quomodo Deus poterit cum elementis coniungi, cuius ἐνέργεια ibi nō sit.*

Quæstio VII.

Φαινόμενον παράδοξον λέγειται.

XXIX.

Neque corporeorū elementorum & spiritualis essentia *ἀνομαλία*
eius fidem impedit, qui statuit, posse Deum modum unionis inueni-
re, quo *λόγος* & caro fiat, & in assumpta humana natura tota plenitudo
diuinitatis corporaliter inhabitet, in, cum, & per eam diuina mira-
cula edat, eam viuificam efficiat, in exuscitandis mortuis quasi co-
operatricem adhibeat: qui item scit, Dominum in flamma ignis de me-
dio rubi apparuisse Moyse, *Iob: 1, 14. Ebr: 2, 16. Col: 2, 9. Iob: 14. Marc:
5, 30. Luc: 6, 19. Iob: 6, 55. Luc: 7, 14. Exodi 3, 2.* *Lutherus in libro
πρὸς τὸν ἑκτόν. & in Confess: maiore iuxta regulam Athanasii dial: 5. contra
Apollin-*

Apollinarist; Sicut anima in corpore: Sic Deus λόγος vnitus homini edit prodigia non separatus à natura assumta: sed placuit ei in ea, cum ea, & per eam potentiam suam diuinam exercere. Canone 11. Concilij Ephes: in libello D. Philip. ad Mycon: ex Cyrillo in cap: 6 Ioh:

XXX.

Qui nouit, Deum in virga Moysis miracula edidisse Aegyptiis: Prophetas porrò, Apostolos & omnes ministros verbi diuini thesaurum cœlestem in testaceis gestare vasculis, & Spiritus sancti per os eorum loquentis esse instrumenta, Exod: 4. 2 Cor: 2. 2 Cor: 13. Ebr: 1. 1. 2. Pet: 1. 21. Matth: 10. 20. 2 Cor: 4. 7. Ambr: in 2 Cor: 4.

XXXI.

Quin etiã Euangelium non modo significando & testando, sed etiam exhibendo Dei est potentia: Spiritus sanctus in columbæ & flammaram specie apparuit. Christus halitu suo Spiritum sanctum discipulis dedit. Ioh: 20. Rom: 1. 11. Rom: 10. 15. & 15, 18. 1 Cor: 5. 16. 1 Cor: 4. 20. 1 Cor: 5. 4. 1 Cor: 15. 10. Lutherus in sermone de Sacramento contra fanaticos.

XXXII.

Hæc enim & similia innumera intuenti mirum non est, quòd Deus per corporea & visibilia organa spiritualia ac cœlestia dona nobis suggerat. Plura exempla Lutherus recitat dicto loco, & in confess: maiore.

Quæstio VIII.

Sacramentum & res Sacramenti.

XXXIII.

Hactenus essentia Sacramentorum explicata est, vbi appellationes veterum iterum distinctè accipiendæ sunt, ne nos errori implicent.

XXXIII.

Nam cum Sacramentum nominant, quandoque externum Symbolum, quandoque totam Sacramenti essentiam intelligunt. Lombard: lib. 4. sent: distinct: 2 & 8. Lomb: distinct: 1. lib: 4.

XXXV.

Res Sacramenti iisdem scriptoribus plerunque fructus est Sacramenti, de quo iam porrò dicendum. August. hom. 26. in Ioh. Lomb. lib: 4. sentent. dist. 2. lit. A. Ibidem dist. 8: litera D. Duplex res Sacramenti.

XXXVI

Nonnunquam etiam ipsa diuina gratia præsentia Dei & operationis cum externis signis. Itaque hæc ambiguitas quolibet loco ex scriptoris sententia discutienda est.

B

Quæ.

Quæstio IX.

Causse finales, ac primum finis priuatus.

XXXVII.

Reliquæ porrò causse explicationem postulant. Fines proinde Sacramentorum omnium in usu & fructu conspiciuntur; & sunt duplices.

XXXVIII

Primum κατ' ἰδίαν cuiuslibet Christiano Deus suam misericordiam in Christo propositam σφραγίζει & obsignat, applicat; in manum, imò in sinum tradit. *Gen: 17. Rom: 4. 11. Gal: 3, 27.*

XXXIX.

Ex quo conficitur, quòd Sacramentis dignè vtentes per illa non modò in externum Ecclesiæ consortium, sed etiam in gratiam Dei recipiantur.

XL.

Præterea cum fidei manu, qua sola accipitur promissio, aut destituamur, aut laboremus, ideo ipse, qui vnicus est cordium nouator & reparator, animis nostris essentialiter succedit, mentes diuinis motibus inflamat, viuificat, & ad vitam æternam regenerat; *Gen: 17. 14. Esa: 44. 3. Iob. 1. 33. 1 Cor: 6. 11. Eph: 5. 26. Tit: 3. 5. Ebr: 10: 22. 1 Pet: 3. 21. Lutherus serm. de Sacram: contra fanaticos, Apol: Aug. conf: art: 13.*

Quæstio X.

Duo extrema, in altero fine recitato, fugienda.

XLI.

Hic verò iam cauendum, ne in ipsorum elementorum φύσις & extra usum à Deo institutum quippiam inhærentis, ac veluti magico susurro impressæ ἐνεργείας quæramus, qua infirma huius mundi corpora aut sua facultate, aut extra usum legitimum, nos spiritualiter afficere possint. Usum intellige, qui describitur verbo προσάγματι. *Gal: 4, 9. Rom: 1, 25. Esa: 42. 8. Rom: 14, 17. 1 Pet: 2. 14. 1 Cor. 3. 7. Matth: 15. 9. Marc: 7, 7. Esa: 29. 13. Theod: dial: 1. ἡβελίη γὰρ τοῦ τῶν θεῶν μυστικῶν μεταλαγχάνουτας μὴ τῆ φύσις τῶν βλεπομένων προσέχον, ἀλλὰ διὰ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγῆς, πισεύον τῆ ἐκ τῆς χάριτος γεγεννημένη μεταβολῆ.*

XLII.

Nam vt prophani est ingenij statuere, omnia Sacramenta tam abesse, vt gratiã conferant, vt ne afferant quidem ac dispensent, & solummodo esse signa & tesseras, vel professionis, vel si quid amplius promissionis, aut summum, internæ operationis. Ita

XLIII.

Ita superstitiosi fuerit in elementorum natura animi oculos defigere, qui prælucante Dei verbo penitissimam instrumentorum vim discutere, inque sola maiestate Dei, quæ talibus veluti nubibus, non nisi in legitimo vsu, verbo *προςάγματι* descripto, amicta, in animos hominum immigrat, quod contemplantur, quod venerentur, quod adorent, habere debent. *August: tract: 80. in Ioban: Unde est hæc tanta virtus aqua, ut corpus tangat, cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Ibidem: Operarij etsi non dant incrementum, tamen impendunt aliquid adiumentum. Lombard: sent: lib: 4. d. 12. Non ab illis, sed per illa à Deo. August: tract: 5. in Ioban: Seruitutem ad baptizandū ministri admonebant, potestas in Christo permanebat. Ambr: 2 Cor: 4. XLIII.*

Proinde Elementa iam non nuda, sed diuinæ gratiæ & præsentia sunt organa in legitimo vsu seu administratione: neque tamen idcirco cultu idololatræ afficienda, sed in honore diuinitus mandato habenda: Deus, qui per illa operatur, adorandus & diuinā gratiam poscendus.

Quæstio XI.

Publicus Sacramentorum finis.

XLV.

Ad priuatos vsus secundò accedunt publici, quòd Sacramenta *δημοσία* vniuersum Ecclesiæ corpus concernunt. Sunt etenim notæ minimè fallaces, quibus veram Christi Ecclesiam à synagoga Satanæ digno scimus.

XLVI.

Sunt etiam signa professionis cùm singulorum, tùm omnium.

XLVII.

Quid? quòd etiam sunt *μνημόσυνα* peculiarium beneficiorum, & operum Dei monumenta.

XLVIII.

De allegorijs, quæ in Sacramentis sunt eximiae, non nisi per species excurrendo dici potest. Eò igitur hæc pars remittenda.

Quæstio XII.

Vsurpatio Sacramentorum fruitio, χρησις προς ἡμᾶς σωτηρικῆς χάρις.

XLIX.

Legitimus vsus Sacramentorum quis sit, nemini iam obscurum esse potest. Iudæicum est, quod affirmant sacrificuli: Sacramenta ex opere operato, sine bono motu vtentis, gratiam conferre non ponenti obicem. *Rom: 2, 25. Gal: 3, 24. Rom: 1, 6, 1 Cor: 7, 19. L.*

Hac enim multum decantata cantilena volunt, quòd ipsum opus

administrandi & vsurpandi Sacramenta saluos faciat, etiã si nec fides, nec aliud bonum quoddam institutum in animo sit, modò absit *ἡγορία* sceleris notorij contra conscientiam, quo veluti pessulo atque obice ianua præsenti & sese operis dignitate ingerenti gratiæ præcludatur. *Luth. 2. Tom. V Vit. pag. 75. b. & eodem Tom. pag. 92. b.*

L I.

Contra verò sacris literis docemur, fidem in Christum esse, quæ præstet vt Sacramentorum vsurpatione nobis in salutem cedat. *Marc. 16. 16. 1 Cor. 11. 28. Ioh. 6. 29. Rom. 4. 3. Rom. 3. 22. Rom. 12. 1. Rom. 14. 23. August. tract. 6 in Iohan. Noli de baptismo gloriari quasi ex ex ipso salus tibi sufficiat.*

L II.

Quemadmodum etiam illud constat, operis seu administrationis externæ dignitatem tanti non esse, vt quenquam in Dei gratiam influet.

L III.

Fides igitur legitimus Sacramentorum vsus est: Et illa non iam generalis, qua credimus esse Deum, sed *καθ' ἑκαστον*, qua quilibet statuit, iam his ipsis medijs sibi offerri & applicari cœlestia bona, Christum videlicet ipsum cum vniuerso merito. *Dominus Philip. in Exam. Promissio est vniuersalis, fides autem & Sacramenta applicant eam ad singulos.*

L IV.

Atque ita fides Sacramenti, non Sacramentum iustificat: Siquidem corde creditur ad iustitiam. *Rom. 10, 10.*

Quæstio XIII.

Abusus Sacramentorum quid & quid non efficiat.

L V.

Fide qui carent, non illi substantiam Sacramenti vlla parte mutilant, sed seiplos Sacramentorum effectu spoliant. *Rom. 11. 29. Luc. 22. 21. Act. 8. 19. 1. Cor. 11. 29. Rom. 3. 1. Rom. 11. 8. 29.*

L VI.

Sacramentum etenim si carnaliter accipias, spirituale esse non desinit, at tibi non est, quia tu illi non es. *August. hom. Ioh. 26.*

L VII.

Sacramentum si impiè sumas, tantum abest vt per tuam impietatem sua essentia spoliatur, præsentiaque Dei peculiari exuatur, vt tuam potiùs incredulitatem tantò condemnet efficacius, quantò tibi Deum

Deum offert præsentius, 1. Cor. 1. 18. & 3. 16. & 6. 19. 2 Cor. 6. 18. Luc. 12. 47. *ὁ γνοῦς τὸ θέλημα τῶ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσῃς.*
Athanas. dial. 1 de Sancta Trinit. Apostoli fuerunt ac sunt bonus Christi odor, quoniam Spiritus sancti templa sunt. Dicit enim Paulus, nimirum 1. Cor. 1. 18. Dicit autem id in Corinthios peccatis multis contaminatos.

LVIII.

An quia noctuarum oculi ad lumen solis cæcutiunt, solem lucere negabimus? *Aristot. lib: 1 metaph. cap. 1.*

LIX.

An quia, qui *νυκταλωπία* laborant, noctu nihil lucis animaduertunt, noctem illumem statuemus? *Paulus Aegineta lib: 3. cap. 22.*

LX.

An quia interueniens luna radios, fornix calorem solis intercipit, solem luce caloréque priuari arbitrabitur?

LXI.

An quia sæpenumero Moysis cathedram progenies viperarum occupat, & nonnulli per *φθόνου καὶ ἔρις* Christum docent, vt calamitatem vinculis Pauli cumulent, ideo illorum prædicatio Christum non annunciat, ideo ministerium Spiritus non est? *Matth. 21. Matth. 3 & 23. Phil. 1. Matth: 10. 4. 20. Ad Iudam etiam dicitur: Non vos estis; qui loquimini, sed Spiritus Patris mei loquitur in vobis. Balaam & eius asina, Num: 22.*

LXII.

An quia canalis putruit, aquam ilico putrescere credemus?

Quæstio XIV.

*Numerus Sacramentorum vt vestigetur,
discutienda ambiguitas.*

LXIII.

Iam de numero cum rogatur Sacramentorum, cauendum, ne quæcunque *ὁμωνύμως* sic appellantur, eadē sub definitionem quoque succedere positam, arbitremur. *Tob: 12. 7. Sap: 1. 22. Eph: 1. 9 & 3. 4. & 5. 22.*

LXIV.

Sunt, qui quælibet diuina signacula eo nomine nuncupent: quod non impugnandum, cum de solo nomine agitur. *August. lib: 10 de C. D. cap. 55. Petrus Lomb: lib: 4. sent: distinct: 1 lit: B.*

LXV.

Astrictior deinde est significatio, quando ritibus, qui habent mandatum Dei cum adiuncta promissione gratiae, tribuitur. *Apol. Aug. Conf. art. 13.*

LXVI.

Ea ratione absolutio, precatio, Euangelij prædicatio, ministrorum verbi legitima ordinatio, eleemosynæ, & his similes actiones Sacramenti grauisima appellatione, ob autoritatem & dignitatem nominari non incommode possunt,

Quæstio XV.

Sacramenta σωωνίμωε dicta, tantum quatuor.

LXVII.

At verò quando ad ipsum τὸ εἶναι & λόγος ὁμοίας ex specierum collatione earum, quæ omnium testimonio Sacramenta sunt, extractū, animos referimus, tum manifestè liquet, Sacramenta plura non esse, quàm veteris testamenti, populiq̄ue duo, totidemq̄ue noui.

Quæstio XVI.

Duo veteris Testamenti.

LXVIII.

Nam in veteri Testamento Deus promissioni de semine benedictio repetitæ & familiæ Abrahami traditæ, CIRCUMCISIONEM addidit, in eum finem, vt esset σφραγις iustitiæ fidei. *Genes: 17. Rom. 4.*

LXIX.

Postea, cum nepotes Abrahami ab Aegyptiaca educerentur seruitute, AGNUM PASCHALEM Deus instituit, qui non modò mirandam à Pharaone liberationem, iam factam, in memoriam illis redigeret, sed etiam, idq̄; multò magis, lætissimam à diabolo vindicationem, per AGNUM Dei in assumpta carne præstandam, in typo adumbraret, eiusque fructum iam tum fidelibus conferret. *Exod. 12.*

Quæstio XVII.

Duo itidem Noui Testamenti.

LXX.

In nouo Testamento Circumcisioni Baptismus substituitur, quo Christiani, perinde vt Iudæi circumcissione, iniantur. In locum agni Paschalis Cœna Dominica venit. *Act. 15. Gal. 2.2. & 5. 2. & 6. 12. 1. Cor. 7, 19. Eph. 2, 12. 15. Phil. 3. 1 Col. 2. 11. Ioh. 10. 16. 1. Cor. 5. 7.*

Quæstio.

Quæstio XVIII.

Ratio numeri.

LXXI.

Rationem numeri si quis exigit: is primùm definitionem Sacramenti expendat, cùmque his ea inesse videat omnia, quæ in Sacramentis sunt *δυστάση*, Sacramenta hæc ipsa esse, non dubitet.

LXXII.

Et quia plura eiusdem essentiae *γυνή* referri non possunt, hæc etiam sola esse, statuat.

LXXIII.

Analogia porrò non leue argumentum suppeditat. Nam duo saltem esse noui testamenti Sacramenta dubium non est, cùm hæc sola à Christo solenniter sint instituta, ab Apostolis & Ecclesia semper usurpata, cùmque eorum materia ex latere Christi profluxerit. 1. Cor: 10. Ioh: 19. 34. 1 Ioh: 5. 6. August: tract: in Iohan: 120. Vigilanti verbo Evangelista usus est, ut non diceret, latus eius percussit aut vulnerauit, aut quid aliud, sed aperuit, ut illic quodammodo vitæ ostium panderetur, vnde Sacramenta Ecclesie manauerunt. Theod. dial: 3. citat Hippolyti Episcopi sententiam: Mortuum etiam Domini corpus magnum habuit in se vitæ vim. Quæ enim non effunduntur è mortuis corporibus, de corpore Domini manarunt, sanguis & aqua. Ut sciamus quantum ea facultas, quæ in isto corpore habitat, ad vitam possit, adeò ut non modò mortuum mortuis non sit simile, sed etiam vitæ causas effundere nobis queat. LXXIV.

Iam autem, quæ sit Baptismi ad circumcisionem ratio, Apostolus indicat Col: 2. 12. quæ Dominicæ cœnæ ad Agnum paschalem analogia, Saluator ipse docet, cùm Typum, instituto antitypo, abrogat, & nouum testamentum nominat. 1 Cor: 11. 25. Math: 26. Marc: 14 Luc: 22. Theod: dial: 3.

Quæstio XIX.

In quo omnia Sacramenta conueniant?

LXXV.

De *κοινωνία* & *διαφορά* Sacramentorum deinceps differendum erit. Ut enim in quibusdam conueniunt: ita in aliquibus differunt.

LXXVI.

Primùm igitur id *κοινόν* habent, quòd omnia sub tradita definitione *συνώνυμος* subsunt. Quocirca conueniunt cùm in genere, quòd sint actiones, cæremonie & ritus sacri: tùm in differentia eius generis, quæ reliquarum causarum complexu describitur. Atque

Atque ita Deum habent autorem omnia: visibili constant elemento,
& inuisibili diuinæ præsentia ac operationis gratia. 1. Cor: 12. 4.
Ambros: lib: 6. de sacram: 2.

LXXVIII.

Verbo Dei peculiari mandata & definita sunt.

LXXIX.

Promissionem Dei singulis ratam ac firmam præstant.

LXXX.

Sunt organa operationis Dei in hominibus singularis, & ad æternam salutem directæ. Rom: 6. 4. & 10. 12. 1 Cor: 15. 29. 2 Cor: 1. 22.

LXXXI.

Sunt signa Ecclesiæ Dei.

LXXXII.

Sunt notæ professionis.

LXXXIII.

Sunt nerui & vincula congregationis, 1. Cor: 10. 17.

LXXXIV.

Sunt *μνημόσυνα* beneficiorum Dei.

LXXXV.

Sunt *τύποι* & figuræ rerum spiritualium.

Quæstio XX.

Discrimen inter vetera & noua Sacramenta.

LXXXVI.

Vicissim autem non obscuro discrimine dissident.

LXXXVII.

Principio etenim vtraque noui ab vtrisque veteris Testamenti dupliciter discernuntur.

LXXXVIII.

Primum materia seu substantia. Nam vetera *σκιάν* saltem futurorum bonorum habuerunt: Noua continent ipsam *εἰκόνα τῶν πραγμάτων*, Ehr: 10.

LXXXIX.

Sed quæ iam sunt illa *πράγματα*? Christum per futura bona notari nemo dubitat; at vero hoc ipsum non obscuritate caret. Quapropter ad distinctionem veniendum.

X C.

Bona futura vel autorem denotant, vel effectum. Effectus est redemptio à peccatis, iustitiæ fidei imputatio, & æterna bona, quæ *λύτρωσιν* sequuntur.

Hæc

XCI.

Hæc verò Patribus non futura, sed præsentia fuerunt, non ἐν σκιά, sed ipso τῷ πράγματι contigerunt. Futura igitur bona non sunt Christi meritum. 1. Cor: 10. Rom: 15, 8. Rom: 4. T. Ioh: 8. 56.

XCII.

Anne igitur autor Christus? Et hæc quæstio distinctionem flagitat. Nam in autore salutis, causâque efficiente duo sunt: Persona & officium, seu promerendi ἐνέργεια: in utroque æterna sunt & temporalia.

XCIII.

Christus etenim, quæ Deus & λόγος, ut nunquam non fuit, ita nunquam futurus fuit. Heb: 1, 5. Ps: 2, 7. Ebr: 5, 9.

XCIV.

Quin etiam cùm in Christo electi simus ante iacta fundamenta mundi, ubi mera æternitas, nihilque præteriti, aut futuri: oportet eundem Filium Dei æternum pro nobis fuisse intercessorem. Eph: 1. 4.

XCV.

Imò verò etiam sanctis patribus Sacramenta Christum secundum diuinitatem exhibuerunt, Mediatorem, intercessorem, salutis autorẽ, qui ipsos à peccatis purgaret, viuificaret, omnia in omnibus efficeret, & æterna beatitudine donaret. Leuit: 26, 12. 2 Cor: 6, 16. Psal: 23. Es: 40, 11. Ier: 23, 5. Ezech: 34, 11, 23. Es: 25, 6. Cyrillus lib: 3 cap: 1 in Esaiam. August: tract: 26 Ioh: Iren: lib: 4, aduersus hæret: cap: 22.

XCVI.

Relinquitur igitur, ut futura bona sint temporalia cùm in persona, tùm in officio Christi, Filij nimirum Dei ἐνανθρώπησε, quæ id, quod erat, mansit &c. Ioh: 8, 56. Gen: 22, 18. Gen: 24, 2. Gen: 47, 29. August: tract: in Iohan: 43. super illud: Vidit Abraham diem meum. Et: Pone manum sub femur meum.

XCVII.

Quòd videlicet Deus multifariam, multisq; modis locutus cum Patribus, tandem, cùm venit plenitudo temporis, λόγος ipse caro factus est, totaq; plenitudo diuinitatis in assumpta carne, semine Abrahamæ & Mulieris, habitauit corporaliter, in qua, cū qua, & per quã totum opus Redemptionis expeditũ dedit, æternũ Patrem placauit, mortem & diabolum domuit, ad dextram Maiestatis carnem assumptam euexit: iamque θειάνθρωπος ministerio verbi & Sacramentorum in toto orbe terrarum præsentissimus vbique cooperatur, carne sua verè viuifica nos viuificat, sanguine suo nos ab omni peccato emundat, omnia denique agit in omnibus, Gen: 3. Gen: 22, 18. Matth: 1. Col: 1, 19

20. 1 Pet: 3. 22. Eph. 4. 20. Marc: 16. 20. Iohan: 6. 51. 1. Iob: 1. 17.
Athanas: dial: 5. de S. Trinitate: θεός ὁ λόγος ἐν λογικῷ καὶ διὰ λογικῆς
ζῶης τῆς ἰδίᾳς δ' ἰσχυρῶς ἐνεργῶν, καὶ ὑπὲρ τῆς φύσιν τῆς ἰδίᾳς ἀποτελεῖ
τὸ ζῶον εὐδοκίᾳ τῆς ἑαυτοῦ, καὶ τὸ ζῶον εἶναι λογικὸν οὐκ ἐκώλυσε. Theod:
fol: 20. 38. 41. 44. 45. 51. 53. 59.

XCVIII.

Istud proinde Patribus erat futurum, & istius τῆς σώματος ὑπι-
bratilem habebant delineationem in suis Sacramentis & sacrificijs
Col: 2. 17.

XCIX.

Nos verò in nouis Sacramentis obtinemus εἰκόνα omnibus nu-
meris absolutam, suisque coloribus expressam imaginem.

C.

Quamobrem non in temporis solùm τῆς μέλλουσι καὶ τῆς παρελ-
λυθῶσι σχέσι Sacramenta veteris & noui Testamenti dissident,
quòd, sicut illa Christum promissum, cùm adhuc expectaretur, ad-
umbrârunt: ita hæc iam præstitum & exhibitum testantur: et sicut illa
præunciârunt: ita hæc annunciant: et sicut illa typi fuerunt rerum
compleendarum: ita hæc sunt completarum.

CI.

Sed noua veteribus tantò sunt excellentiora, vt Christus in assumpta
humana natura præstò sit, eadèmq; ipsa, qua nobis meruit, carne
nostra salutem singulis applicet. Rom: 3. 24. & 5. 9.

Quæstio XXI.

Alterum discrimen cum priore iunctum.

CII.

Hoc pacto essentia differunt, vnde dependet quædam etiam ratio-
ne finis diuersitas, quæ tamen in præcedentibus iam explicata, quòd
illa futurorum erant sigilla & typi: hæc præteritorum & præsentium
sunt exhibitiva signa.

Quæstio XXII.

Singulorum differentia.

CIII.

Ac si singula singulis conferamus, dissident primùm substantia &
materia, tum etiam formis.

Nam

CIV.

Nam in singulis aliud est elementum, & aliud verbum *ἄλλο στοιχείον καὶ ἄλλο ῥήμα*, quo cuiusque peculiaris ceremonia describitur.

CV.

Ac ut noua à veteribus distant, quòd Christum incarnatum exhibent: ita ipsa inter se modo participationis discernuntur.

CVI.

Vt enim in baptismo spiritualiter per fidem Christo inserimur: Ita sacra cœna facit eundem corporaliter quoque communicatione carnis & sanguinis in nobis habitare, & nobis coniunctionis rationem etiam secundum carnem cum illo esse. Rom: 12, 5. 1 Cor: 6, 15. 1 Cor: 12, 13. 1 Cor: 10, 16. & 11, 29. Luth: in 17. Ioh: Christus corpore & sanguine suo in Sacramento: Spiritu sancto & tota diuina essentia in baptismo est. Cyrillus in 17. Iohan: vt citat D. Philip: ad Myconium. Sic canunt nostræ Ecclesiæ: Sic adest Christus in cœna, non sola gratia, non solo Spiritu, non absens corpore, sed quia sedet ad dexteram Patris in cœlestibus implens omnia, verè præsens est Deus & homo. &c. Digni edunt ore & fide ad vitam æternam: indigni edunt solo ore.

Quæstio XXIII.

Pseudosacramenta Pontificiorum.

CVII.

Quæ præterea Pontificij numerant Sacramenta, illa, cum aut utroque, aut alterutro careant, quæ ad essentiam requiruntur, & quia præterea manifestam habent idololatriam: idcirco Sacramenta nominari non debent.

CVIII.

Nam confirmatio, quam impiè baptismo præferunt, eò quòd non nisi à summis Sacerdotibus conficiatur, & quòd, vt arbitrantur, omnia dona Spiritus sancti conferat, neque elementum, neque ritum habet diuinitus sancitum, & omni promissione gratiæ caret. Lomb: lib: 4. sent: dist: 7 & 23. litera A.

CIX.

Pœnitentia operis operati mera est in meritum Christi blasphemia 2. Cor: 7. 9. 1 Pet: 2. 2 Cor: 3. Hier: comment: ad 3. cap: Esa: Lomb: lib 4. sent: dist: 24.

CX.

Ordinatio sacrificulorum, tonsuræ Nazarææ & Iudaicæ Christianam religionem è fundamentis euertunt. Num: 6. Act: 15. Gal: 1 & 2 et 5.

CXI.

Coniugium res est corporalis & politica, mysterium quidem

& typus coniunctionis Christi cum Ecclesia, sed pro Sacramento ad salutem æternam nullibi sancitum. *Eph: 5.32. lib: 4. Sent: dist: 26.*

CXII.

Oleum infirmorum cum miraculis in Ecclesia desijt, quod corporum sanitati non animarum saluti, per se adhibebatur, ut nunc Monachi faciunt, cum Antichristo, chrismate, cui affingunt, quod quæ illo delibuta fuerint, corporis membra, peccatis, quorum instrumenta fuerunt, vi olei & opera sacrifici lustrentur & eluantur. *Marc: 6.13. Iacob: 5, 14. Christianorum unctio est talis, qualis Christi: Iob: 3.34. de qua unctio- ne 2. Cor: 1,21. 1. Iob: 2. 27. Rom: 8. 14. lib. 4. sent: dist: 23.*

CXIII.

Siquidem (ipsis asserentibus) instituta sit extrema unctio, ut iam iam animam exhalaturi & peccatorum remissionem & infirmitatis allevationem consequantur. *Concil: Tri: Vngote oleo sacro, ut per hanc unctio- nem accipias plenam remissionem peccatorum.*

Conclusio.

CXIV.

Quæ sit essentia, quæ causæ, qui fructus & usus, quis numerus, quæ communitates, quæ discrimina Sacramentorum, in genere hæctenus expeditum est.

DEO SOLI GLORIA.

FINIS.

ad 6

99 A 6906

ULB Halle 3
002 633 388

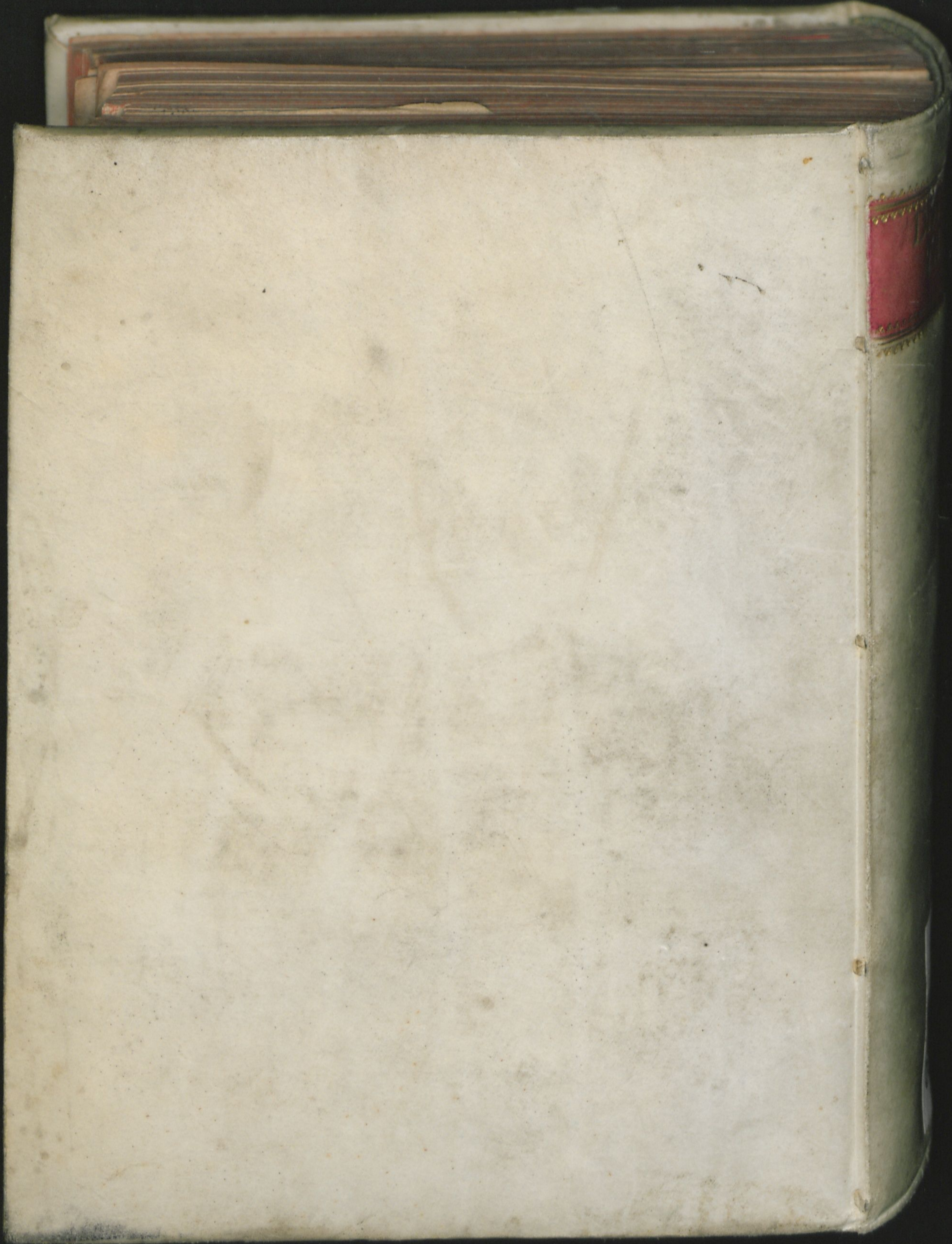
SA

6

VD17

Retro

THESES
RAMENTIS
GENERE,

quibus sub praesidio

NIS GESNERI,
GIÆ D. ET PRO-
nia VVitebergensi, die XXV.

596. in auditorio publi-
co, respon-
debit

MANNVS VVOLFIVS
Lubecensis.

VVITEBERGÆ
p. Simonis Gronenbergij.
D. MDCXCVI.

